

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2024.23.4.144-149>

Vplyv slovenského konceptuálneho umenia na tvorbu študentov

The Influence of Slovak Conceptual Art for the Creation of Students

Miroslava Repiská

Abstract

The paper describes conceptual art as a starting point for artistic creation, its possible direction, influences and interventions in students' artistic processing. Attaches analyzes from exercises that were focused on paraphrases of Slovak conceptual artists.

Keywords: Slovak context. Conceptual art. Paraphrase. Artifact. Material.

Úvod

Vnútro umelca spracováva realitu, ktorú vyjadruje maľbou, sochou, literatúrou, hudbou, pohybom. Akoukoľvek formou, ktorá prezentuje jeho hĺbku prežívania reality, umenie väčšinou zanecháva tichú stopu na rozdiel od iných druhov umenia, ale ako každý druh vychádza z hĺbky duše. Rovnako ako obraz, tak aj simultánne konceptuálne diela nie sú opakovaním reality, sú duchovnou realitou každého umelca, tvorcu a každého diváka. O transpozícii v umení hovorí aj Bergerová (2023a): Obraz môže byť novou realitou, odrazom vizuálnej skutočnosti, subjektívnou predstavou i „posunom“, vždy však bude transpozíciou. Taktiež si obraz vizualizuje ako zastavený čas alebo svedectvo kultúrnej tradície.

Umenie sa nedotýka priamo iba konkrétnych hmotných artefaktov, na ktoré umelec nadväzuje, ale umenie sa dotýka mysle, ducha a duše, čo je kľúčovým prvkom konceptuálneho umenia. Za základné prvky tušenia, spracovania artefaktov je podľa Bergerovej (2023b) potrebné vcítenie, porozumenie, intuícia a identifikácia, ktoré sú pre umelca nevyhnutnosťou.

Výhody, ktoré môžeme čerpať z konceptuálneho umenia ako základu pre tvorbu študentov:

- **Neobmedzený materiál.** Obrazy sú tvorené v rôznych technikách, od kresby, maľby, fotografie, sochy – objektu malých rozmerov až po veľké inštalácie, performance, akcie.
- **Prepojenosť s multimediálnou tvorbou.** V rámci posunov sú možné vstupy do elektronických médií, s ktorými sú študenti dennodenne

v kontakte a vedia ich využiť v prospech výtvarnej aktivity. Väčšina konceptuálneho umenia je spracovaná alebo odprezentovaná vo forme fotografie alebo videa, preto využitie tohto média sa v konceptuálnych posunoch je priam nutné.

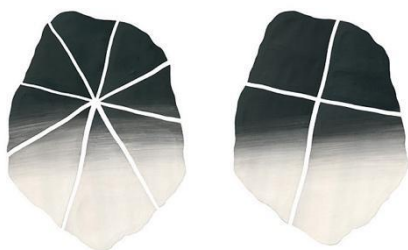
- **Témy sú založené na myšlienke**, ich interpretácia je možná rôznymi spôsobmi. Každá interpretácia tak privedie študenta do inej polohy vlastného rozmýšľania o spracovaní obrazu.

Spojenie konceptuálneho umenia a vlastnej tvorby študenta sa nám javí ako veľmi prínosné pre rozvíjanie vlastných myšlienok, ktoré sa ďalej rozvíjajú do vizuálnej podoby prostredníctvom výtvarných projektov. Projekty sa tak zameriavajú v prvom rade na pochopenie diela, jeho prínosu pre tvorcu a v druhom rade prínosu pre publikum. Ako základný prvok, ktorý študenti hľadali pri posune artefaktov je myšlienka objektu, ktorú si aplikujú na seba, svoje prostredie, prežívanie, pocity a asociácie. Až po vytvorení myšlienkového projektu si vybudovali postup a samotnú realizáciu objektu, ktorý sa zdokumentoval a odprezentoval ako ich vlastný konceptuálny obraz.

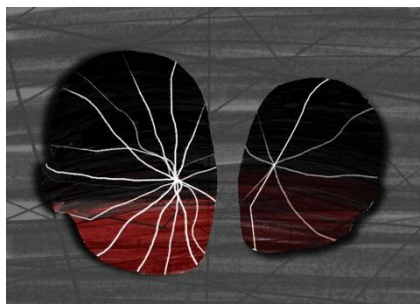
Vytvorili sme výber dvoch autorov, Rudolfa Sikoru a Júliusa Kollera. Výber je spôsobený aj záujmom študentov a ich preferencií k myšlienkovkej a fyzickej povahe objektu.

Rudolf Sikora

Rudolf Sikora využíva geometrické tvary, symboliku, ikony, typografiu, kolorit či metaforu. Zároveň si v jeho dielach možno všimnúť monumentálnosť jednotlivých elementov, nadrozmernosť. Dielo zo série „Odmocnenie tmy“, ktorého si študentka vybrala, sa nesie v relatívne minimalistickom, no nesmierne živelnom duchu. Na prvý pohľad sa môže javiť, že atypický a asymetrický tvar pripomínajúc prírodný materiál ako kameň, je spojený akosi niťou či povrazom. Ak analyzujeme dielo dopodrobna, všimneme si, že jednotlivé kusy sú rozdelené na 8 nerovnomerných častí. Jeho „dvojica“ podobného stvárnenia je však rozdelená len na 4 časti. Obe verzie očarili študentku svojou nejednoznačnou tematikou, svojou mystikou. Osobne si to interpretovala ako vnútro ľudskej mysle: chaos, nepokoj, ba podráždenosť a agresiu. Preto pôvodne neznáme tvary pretvorila do tvarov ľudskej hlavy. Študentka má doma vo svojej izbe krajčírsku figurínu, ktorá často na ňu „ticho rozpráva“ a tak aj v tomto okamihu, pri myšlienke chaosu a nepokoja využila jej profil a dodala jej život farebnou energiou s náznakmi chaosu života. Náznak pokoja a svetla za tunelom naznačujú biele línie, prepojené do jedného uzla. Podľa tejto charakteristiky a s kombináciou digitálneho umenia sa študentka pokúsila znázorniť parafrázu diela Rudolfa Sikoru.

Obr. 1 Rudolf Sikora / Odmocnenie tmy
(Zdroj: webumenia.sk)

Obr. 2 Parafráza študenta
(Zdroj: archív autora)

Rudolf Sikora má záujem, ktorý je v jeho diele veľmi intenzívny a ľahko pozorovateľný, o globálne problémy. Ekológia a zachovanie ekologickej rovnováhy a čistoty sa stalo východiskom pre ďalšiu parafrázu, ktorá vychádzala v kombinácii týchto prvkov a využitie výkričníka, ktorý je zo zosobnených symbolov Rudolfa Sikora pre túto tému pre študentku najsilnejší – okrem toho používa otázniky, čierne pásy. Preto aj výsledný obraz zostal v tejto farebnosti: čierna, biela a červená na výkričníku, cez ktorý zároveň presvitá okolité prostredie a stáva sa jeho súčasťou.

Obr. 3 Rudolf Sikora / Rezy civilizáciou VI
(Zdroj: webumenia.sk)

Obr. 4 Parafráza študenta
(Zdroj: archív autora)

Študentka si zvolila bezprostredné prostredie svojho bydliska, les, v ktorom často vidí odpad, ktorý do lesa nepatrí. Ako sa prechádzala lesom, postupne nachádzala a dokumentovala prostredie, ktoré reprezentovalo "nečistú prírodu". Tieto fotky rozostrila a pridala efekty rôzneho horizontálneho rozmazania, akoby cez obraz prechádzala páska, ktorá to uzatvára, zakonzervuje, chráni pred okolitým svetom. Výkričník sa stáva

súčasťou obrazu, je umiestnený v jeho strede a svojou jemnou intenzitou sa vnára do príbehu prostredia.

Július Koller

Dielo s názvom „*Obraz (Pred dvere)*“ zaujalo študentku svojim nápadom a jednoduchosťou. Autor na obyčajnú gumovú rohožku, ktorá je bežným predmetom v domácnosti, napísal bielou farbou nápis „obraz“. Autor vytvoril celú sériu diel, ktoré spoločne nazval „*Anti-obrazy*“, kde sa často vyskytuje práve nápis „obraz“ a otázky, ktoré vyjadrujú zamýšľanie sa a pochybnosti. Konkrétne na diele, ktoré si študentka vybrala, sa jej páčilo upriamovanie pozornosti na predmety, okolo ktorých každý deň chodíme a často si ich ani nevšimneme a nevedomíme si ich dôležitosť v našom živote. Rohožka svojím tvarom a formátom skutočne môže pripomínať obrazy, s ktorými sa stretávame v galériách. Vieme si však predstaviť, že by v galérii bolo vystavené niečo tak obyčajné ako rohožka?

V parafráze diela, ktorú študentka vytvorila sa rozhodla aspoň na chvíľu povýšiť obyčajné predmety na umelecké diela. Prevzala umelcov koncept a jednoduchosť znázornenia. Prešla sa po vlastnom byte a vybrala štyri objekty – prací prostriedok, toaletný papier, strúhadlo a vajíčka. Proces tvorby bol jednoduchý. Na každý objekt čiernou alebo bielou akrylovou farbou namaľovala nápis „socha“. Nakoniec jednotlivé predmety nafotila na bielom alebo čiernom pozadí a následne spracovala fotografie v počítači. Štyri fotky umiestnila vedľa seba do jedného výsledku, ale objekty môžu byť prezentované aj individuálne.

Obr. 5 Július Koller / Obraz
(pred dvere)
(Zdroj: webumenia.sk)

Obr. 6 Parafráza študenta
(Zdroj: archív autora)

Záver

Reakcie žiakov na tvorbu menovaných umelcov boli v prvej fáze oboznamovania sa s nimi veľmi rozpačité. Nevedeli si predstaviť ako sa s týmito dielami, a dielami doby, dá vytvoriť posun do výtvarnej aktivity v akomkoľvek materiáli v súčasnej dobe. Bolo to spôsobené tým, že dovtedy sa s takýmto druhom umenia, v teoretickej rovine, nestretli a nevedeli si predstaviť, čo sa od nich očakáva. Má význam, aby sme pristupovali k výberu

a zadávaniu vizuálnych podnetov tak, aby viedli k zaujímavým podnetom (dostatočná úroveň vzrušenia), ktoré žiak prijme (optimálna motivácia). “Úlohy nás musia podrobovať skúške, nie mučeniu.” (Valachová, 2022, s. 13) Preto, z reflexie týchto žiakov bola vytvorená učebná pomôcka vo forme vizuálnych posunov pre budúcich študentov, ktorí budú hľadať témy a spôsoby prepojenia konceptuálneho umenia so súčasným svetom. Dôležitým smerovaním by mala byť väčšia voľnosť v spracovaní, pridržiavať sa výtvarného základu iba myšlienkovito a odosobniť sa od vizuálu, ponechať ho iba v inšpiračnej stope a zvoliť stratégiu voľného prerozprávania. Napriek tomu, aj tieto výsledky pôsobili na študentov veľmi otvorene a slobodne, nemuseli sa štylizovať do predstavy pedagóga ale tvorili vlastné zosobnené predstavy, vlastné artefakty doby.

Bibliografia

- Bergerová, X. (2023a). Eye, picture and color / Oko, obraz, farba. In: *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae*. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku. VERBUM vydavateľstvo KU. ISSN 1336-2232. Roč. 22, č. 3, s. 14-18 <https://doi.org/10.54937/ssf.2023.22.3.14-18>
- Bergerová, X. (2023b). Reflexia vybraných teoretických zdrojov tematizujúcich maliarstvo prelomu 20. a 21. storočia v našom regióne/ Reflection of selected theoretical sources thematizing painting at the turn of the 20th and 21st centuries. In: *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae*. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku. VERBUM vydavateľstvo KU. ISSN 1336-2232. Roč. 22, č. 4, s. 9-15 <https://doi.org/10.54937/ssf.2023.22.4.9-15>
- Valachová, D. (2022). *Flow vo výtvarnej výchove*. Bratislava: Univerzita Komenského, 128 s. ISBN 978-80-223-5520-9.

Zdroje obrázkov

- Obr 1:** Rudolf Sikora / Odmocnenie tmy
SIKORA, R. Odmocnenie tmy [online]. [cit. 29. 10. 2023]. Dostupné na: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.O_6593
- Obr 3:** Rudolf Sikora / Rezy civilizáciou VI
SIKORA, R. Rezy civilizáciou VI [online]. [cit. 29. 10. 2023]. Dostupné na: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SGB.G_8874
- Obr 5:** Július Koller / Obraz (pred dvere)
KOLLER J. Obraz (pred dvere) [online]. [cit. 29. 10. 2023]. Dostupné na: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:SNG.O_7130

Afiliácia: Text vznikol v rámci riešenia projektu KEGA 001/KU-2023 Stelesnená skúsenosť s využitím art action II. – proti stagnácii v dospelosti a seniorskom veku

Mgr. Miroslava Repiská, PhD.

Katedra umenia a kultúry, Oddelenie výtvarnej výchovy, Pedagogická fakulta,
Univerzita Komenského v Bratislave, Račianska 59, 81334 Bratislava
e-mail: repiska2@uniba.sk